

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa (Lukiolaki 2.1 §). Tämä lukiokoulutuksen ensisijainen tarkoitus ja lukio-opiskelijoiden akateemisten valmiuksien kehittäminen on pidettävä lakimuutostyön keskiössä etenkin oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevien säädösten kohdalla. Tavoitteellisesta opiskelusta ja lukion opetussisältöjen hyvästä osaamisesta tulee huolehtia. Lukiokoulutusta ei tule nähdä pelkkänä tutkintojen suorittamisena.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Pidetään kiinni esityksessäkin mainitusta seikasta, että lukiokoulutuksessa ei ole mahdollista poiketa oppimäärän mukaisista tavoitteista. Opetussuunnitelman mukaisten opintojakson tavoitteiden tulee ohjata myös oppimisen tuen ja erityisopetuksen järjestämistä.

Valmistelutekstissä mainitaan, että lukioon hyväksyttävillä tulee olla riittävät edellytykset suoriutua lukion oppimäärän opinnoista. Miten tästä voidaan käytännössä varmistua? Entä mitä vaihtoehtoja on siinä tilanteessa, että riittäviä edellytyksiä ei ole ja edellytysten heikkous ilmenee lukion aikana?

Oppimisen vaikeuksiin tulisi puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa matalan kynnyksen toimilla. Oppimisen tuen ja erityisopetuksen järjestelyjen tulee lähtökohtaisesti olla jatkumo aiemmissa opinnoissa (esim. perusopetuksessa) tunnistettuihin oppimisen vaikeuksiin ja tuen tarpeisiin. Tältä osin tietojensiirron tulee olla mutkatonta. Näiden lisäksi vaikeudet ja tuen tarpeet voidaan tunnistaa myös toisen asteen opintojen alussa tai niiden aikana. Kaikissa tilanteissa tuen saaminen pitää toteutua oikea-aikaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

Lukion tuki- tai erityisopetuksen tulee keskittyä oppimiseen liittyviin haasteisiin tukemalla opiskelijaa yksittäisissä oppiaineissa ilmeneviin oppimisen vaikeuksiin. Oppimisen tuki tai erityisopetus ei ole keino puuttua mihin tahansa opiskeluun liittyvään vaikeuteen, vaan esimerkiksi opiskeluasenteisiin ja -taitoihin liittyvissä tilanteissa tulee myös selvittää tarve muuhun tukeen, kuten opinto-ohjaukseen tai opiskelijahuollon palveluihin. Lisäys tukiopetuksesta on tarpeellinen.

Kokonaisuutena lukio-opiskelijoille annettavan tuen ja erityisopettajan antaman tuen lisääminen on perusteltua: toimenpiteet tukevat lukio-opiskelijoiden hyvinvointia ja osaamisen kehittämistä sekä vähentävät lukiokoulutuksen keskeyttämistä.

Lisäksi haluamme nostaa esille joitakin kysymyksiä ja pohdintoja, joita on mielestämme tärkeää selvittää ja linjata lakiuudistukseen yhteydessä. Tärkeää on myös huomioida se, että lukiolakia ja perusopetuslakia työstetään rinnakkain, jotta näihin ei tule uudistusten myötä mitään ristiriitaisuuksia.

Esim. 28 b §: Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Perusopetuslain todennäköisen muutoksen myötä kyseinen pykälä täytyy muuttaa. Muiltakin osin lukiolain ja perusopetuslain oppimisen tukeen liittyvät kohdat huolellisesti synkronoitava.

Lakivalmistelussa on huomioitava tiedonsiirto perusopetuksesta lukioon sekä käsitteiden että prosessien osalta. Lailla turvattava lukioille riittävä tiedonsaantioikeus sekä ennakoivista että oppilaskohtaisista tukitoimista. Pedagoginen asiakirja vaaditaan vain oppilaskohtaisista tukitoimista, mutta ennakoivien tukitoimien piirissä on kuitenkin oppilaita, joiden oppimisen valmiuksista sekä perusopetuksessa annetusta tuesta lukion on tärkeää saada koulutuksen järjestäjien välisessä tiedonsiirrossa tietoa, jotta opiskelijalle voidaan järjestää hänen tarvitsemansa tuki välittömästi lukio-opintojen alkaessa. Tälläkin hetkellä haasteena on tehostetun tuen (ja yleisen tuen) oppilaat, jotka ovat saaneet sellaista oppimisen tukea, joka on edelleen tarpeen myös lukion puolella, mutta tieto tuen tarpeesta ei aina siirry lukiolle opiskelijan edun mukaisella tavalla.

Jotta tiedonsiirto toteutuisi mahdollisimman hyvin ja kaikki nuoret olisivat tasa-arvoisessa asemassa, olisi tärkeää luoda yhtenäinen, valtakunnallinen tiedonsiirtolomake, johon on mahdollista kirjata myös tieto ennakoivista tukitoimista. Lomakkeen käytön tulisi olla opetuksen järjestäjille velvoittavaa. Tällä hetkellä kuntakohtaiset erot ovat suuria. Laissa/ohjeistuksessa tulisi määritellä selkeästi, mikä tieto on siirrettävissä ilman oppivelvollisen/huoltajan lupaa ja mihin tarvitaan oppivelvollisen lupa ja mihin huoltajan lupa (selkeät sanamuodot). Tässä on nykyisessä muodossa suuria kuntakohtaisia tai koulutuksen järjestäjäkohtaisia eroja. Tiedonsiirron sujuvuus tulee huomioida myös oppivelvollisen siirtyessä lukiokoulutuksessa muuhun toisen asteen koulutukseen

esim. ammatilliseen koulutukseen. Tässä tulisi hyödyntää samaa valtakunnallista tiedonsiirtomaketta.

Jotta tukitoimien järjestäminen lukiossa voidaan toteuttaa jouhevasti ja opiskelijälähtöisesti, tulee lain säätämisen yhteydessä linjata myös mm. seuraavia asioita. Kenelle pitää tehdä koulupsykologin tutkimukset lukiossa? Ovatko psykologin tutkimukset edellytyksenä tuen saamiselle? Luonnoksesta voi tulkita, että tutkimukset tulee tehdä kaikille lukio-opinnot aloittaville opiskelijoille. Toisaalta luonnosta voi tulkita myös niin, että kaikkien tukitoimien saamisen edellytys on psykologin tekemä tutkimus. Tämä tuskin on lain tarkoituksena. Jotta tämä selkiytyy, tarvitaan linjaus siitä, kuinka pitkään perusopetuksen puolella tehdyt tutkimukset ovat valideja, jotta voidaan suoraan tehdä tarvittavat päätökset ilman tutkimusten uusimista. Koulupsykologien resurssit ovat erittäin niukat, joten on tärkeää harkita jo lain säätämisen vaiheessa, mihin niukan resurssin käyttöä edellytetään.

Vastaavasti laissa tulisi linjata, kuka/ketkä voivat arvioida tuen tarvetta? Onko kyseessä aina opiskeluhuollollinen toimi (koulupsykologi) vai riittääkö jokin muu asiantuntijaselvitys (esim. erityisopettajan selvitys)? Mikäli tuen tarvetta arvioi esimerkiksi erityisopettaja, mitä tukea hänen arvionsa pohjalta opiskelijalle voidaan antaa ja vastaavasti, millainen kartoitus tai tutkimus täytyy olla tehtynä ennen hallintopäätöksen tekemistä?

Lukiolaissa tulee huomioida myös ne opiskelijat, jotka tarvitsevat opiskeluunsa tukea, mutta joista ei tehdä hallintopäätöstä (eli joiden tuen tarve ei ole erityisen tuen tasolla vrt. nykyinen kolmiportainen tuki). Kaikki tuki ei voi kohdentua vain päätöksen saaneille opiskelijoille (ennakoivaa vs. korjaavaa, ennakoiva vs. oppilaskohtainen tuki). Lukiokoulutuksessa on paljon opiskelijoita, jotka eivät ole perusopetuksessa olleet erityisen tuen piirissä, mutta jotka tarvitsevat lukiossa mahdollisesti sekä tukiovetusta että erityisopettajan tukea sekä mahdollisesti tehostetusti muuta tukea, kuten opinto-ohjausta.

Lakiehdotuksessa on maininta, että tukitoimet ja erityisopetus ”kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan”. Olisi tärkeää, että kirjaus tukitoimista olisi pakollinen samaan tapaan kuin perusopetuksen puolella etenkin, jos ehdotus erityisopetuksesta tehtävästä valituskelpoisesta hallintopäätöksestä menee läpi. Tuen tarve pystytään myös turvaamaan paremmin esim. niissä tilanteissa, kun henkilöstö vaihtuu. Kirjaukset ovat myös tärkeä osa opettajien/koulutuksen järjestäjän oikeusturvaa, mikäli opiskelija/huoltajat valittavat tai kyseenalaistavat tarjotun/saadun tuen. Tällöin on ensiarvoisen tärkeää, että lukio pystyy osoittamaan kirjausten kautta tarjotun, annetun ja vastaanotetun tuen.

Opiskelijoiden, joiden kotikieli on muu kuin opetuksessa käytetty kieli, määrä kasvaa lukiokoulutuksessa jatkuvasti. Tuen muotoja ja tuen saamisen edellytyksiä kirjattaessa on tärkeää linjata myös siitä, millaista tukea lukiossa voi saada vieraskielisyyden perusteella. Voiko kehittymisvaiheessa oleva opiskelukieli antaa oikeuden joihinkin tuen muotoihin, vaikkei oppijalla ole esimerkiksi psykologin todentamaa oppimisen vaikeutta?

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Erityisopetukseen suunnitellut muutokset tulee huomioida myös rahoitusperusteissa ja lisätä valtionosuutta.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Englanninkielisen lukiokoulutuksen kohdentaminen niille, joille suomen- tai ruotsinkielisen lukiokoulutuksen suorittaminen ei ole mahdollista puutteelliset suomen tai ruotsin taidon vuoksi herättää useita kysymyksiä. Miten arvioidaan, kenellä heistä on riittävä englannin kielen taito englanninkielisen tutkinnon suorittamiseksi? Miten määritellään niin heikko suomen tai ruotsin kielen taito, että nuorella on oikeus hakeutua kirjoittamaan yo-tutkinto englanniksi? Mitä tarkoitetaan määreellä ”merkittävät haasteet”?

Nämä kaikki edellyttäisivät todella tarkkojen kriteerien luomista koulutuksen järjestäjien opiskelijavalinnan tueksi. Mikäli kyseessä on testi, jolla suomen tai ruotsin kielen taitoa arvioidaan, miten varmistetaan, ettei hakija suorita testiä tahallisesti omaa todellista kielitaitoa heikommin? Entä toteutuuko hakijoiden yhdenvertaisuus, kun ns. liian hyvä suomen tai ruotsin kielen osaaminen on este englanninkielisen tutkinnon suorittamiselle ja opiskelijavalinnalle englanninkieliseen koulutukseen? Mikäli koulutuksen järjestäjän vastuulle jää luonnoksessa mainittujen merkittävien haasteiden arvioiminen, koulutuksen järjestäjät joutuvat varautumaan merkittävään määrään opiskelijavalintaan liittyviä valituksia yhdenvertaisuuteen tai hakijoiden oikeudenmukaiseen kohteluun vedoten.

Mahdollisuus jatkaa perusopetukseen ilman toisen asteen opiskeluun riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa vaikuttanee myös Suomeen kesken perusopetuksen muuttaneiden lasten ja nuorten motivaatioon opiskella peruskoulun opetuskieltä tavoitteellisesti. Nykyhetkellä lukiokoulutuksen pääsääntöinen järjestäminen suomeksi tai ruotsiksi on yksi nuorta kielen oppimiseen kannustava tekijä. Kotimaisten kielten vajavainen haltuunotto ei edistä nuoren integroitumista uuteen kotimaahan. Uhkana on kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien nuorten eriytyminen omiin ryhmiinsä edelleen, kun vertaisryhmässä suomen ja ruotsin oppimista ei pidetä tavoiteltavana. Tällä voi olla laajempaa vaikutusta yhteiskuntamme muotoutumiseen ja erityisesti kasvualueiden segregatiokehitykseen.

Pohdimme myös, miten ratkaistaan opettajien saatavuus englanninkieliseen lukiokoulutukseen ja ylioppilastutkintojen arvioimiseen. Miten määritellään opettajien kelpoisuusvaatimukset englannin kielen taidon osalta ja vastaavasti opetettavan oppiaineen hallinnan osalta? Tähän tuo oman haasteensa suomalainen yliopistokoulutuksen rakenne, jossa oppiaineiden opinnot suoritetaan lähtökohtaisesti suomen kielellä. Suomessa ei esimerkiksi ole yhtään historian koulutusohjelmaa englanniksi siten, että lukio-opettajalta edellytettyä Suomen historian osaamista olisi tarjolla yliopistossa englanninkielisenä koulutuksena.

Mikäli Suomeen tulee puolestaan opettajia ulkomailta, heidän tutkintonsa ei ole suoraan verrattavissa Suomen opettajien kelpoisuusvaatimuksiin. Heillä voi olla natiivi tai erinomainen kielitaito (englanti), mutta vastaako oppiaineen hallinta suomalaisen opetussuunnitelman tarpeita. Millainen paine Opetushallitukselle tulisi rinnastamisten tekemiseen tai vastaavasti opettajien täydennyskoulutuksen lisäämiseen, jotta suomalaiset tutkintovaatimukset täyttyvät? Entä edellytetäänkö englanniksi opettavalta opettajalta suomen tai ruotsin kielen taitoa?

Toteamme, että mikäli lukio-opinnot ja ylioppilaskirjoitukset mahdollistetaan suoritettavaksi englannin kielellä, tulisi tasa-arvoisuuden nimissä tämä mahdollisuus olla avoin kaikille, joilla on riittävä englannin kielen taito. Toisaalta kysymme, onko järjestelmä tarpeellinen olemassa olevan IB-tutkinnon rinnalle? Voisiko olla mahdollista pyrkiä ensisijaisesti laajentamaan IB-tutkinnon suorittamisen mahdollisuutta ja säilyttää Suomen koulujärjestelmän ja opetussuunnitelmien mukainen lukiokoulutus kansalliskielisenä?

On tärkeää pohtia uudistuksen merkitys myös kansantalouden kannalta. Onko tarkoituksenmukaista järjestää lukiokoulutusta niin, että opiskelija tähtää lähtökohtaisesti kolmannen asteen opintoihin muualle kuin suomalaisiin korkeakouluihin tai yliopistoihin? Millä tavoin tämä uudistus pureutuisi todettuun väestön koulutustason nostamisen tarpeeseen, jos englanninkielisen tutkinnon tarkoitus olisi mahdollistaa nimenomaisesti englanninkielinen opiskelupolku myös lukiokoulutuksen jälkeen? Kuten edellä on jo todettu, kannamme kunnassamme huolta myös tämän uudistuksen mahdolliseen vaikutukseen perusopetusikäisten parissa – onko yhteisöön integroitumiseen tarvittavan suomen tai ruotsin kielen opiskelu enää millään tavalla nuoria houkutteleva vaihtoehto, jos mahdollisuus käydä koko oppivelvollisuuskoulu ilman riittävää kansalliskielten taitoa olisi tarjolla oleva vaihtoehto.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Lakiluonnoksessa esitetty uudistus on periaatteessa kannatettava. Arvioinnin tasapuolisuus ja vertailukelpoisuus muihin oppiaineisiin kuitenkin suunnitella ja pohtia huolellisesti. Millä tavoin lukiodiplomit tai niitä vastaava työskentely eli pidempiaikainen näyttö nivotaan osaksi ylioppilastutkintoa ja sen arviointia? Miten korkeakoulut tulevat ottamaan taide- ja taitoaineiden kokeen huomioon opiskelijavalinnoissaan ja miten niiden pisteytys rinnastuu muihin tutkintoaineisiin? Tähän täytyy olla selkeä linjaus korkeakouluilta ennen uudistuksen viemistä osaksi ensimmäisen ikäluokan lukio-opintoja.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

7. Muut kommentit

-

Kauber Astrid
Kirkkonummen kunta, Sivistyspalvelut